

TABIY-LANSHAFT HUDUDLARIDA REKRATSION HUDUDLARNING SHAKILLANISHI

Salimov Arifdjan Muslimovich

*O'zbekiston Respublikasi Toshkent arxitektura-qurilish instituti Arxitektura kafedrasi
Arxitekturaviy loyihalash yo'nalishi Arxitektura fan doktori, professor*

Qo'rg'onov O'ktamjon Akramjon o'g'li

*O'zbekiston Respublikasi Farg'ona Politexnika institute Arxitektura kafedrasi Bino
inshootlar arxitekturasi yo'nalishi M 23-21 BIA guruh magistranti:*

Qo'rg'onova Zulayxo Rustamjon qizi

*O'zbekiston Respublikasi Farg'ona Politexnika institute Arxitektura kafedrasi Bino
inshootlar arxitekturasi yo'nalishi M 23-21 BIA guruh magistranti:*

KIRISH

Farg'ona viloyati azaldan o'zining tarixiy obidalari, yuksak madaniyati va o'ziga xos tabiat manzarasi bilan chet elliklarni e'tiborini tortib keladi. Barchamizga ma'lumki ko'rkam, rohatbahsh tabiiy-lanshaft hududlari, mo'jaz dam olish maskanlari mavjud bo'lib, uzoq yillar mobaynida aholimiz ana shunday joylarda ham ma'naviy ham madaniy xordiq chiqarib kelmoqda. Ammo ayni damdagi rekreatsion hududlarimiz aholimizning dam olishga bo'lgan ehtiyojini qondirsada Yurtimizni dovrugini yoyilishiga, iqtisodiy resurslarimizning shakillanishiga sababchi bo'ladigan turistlarning yextiyojini qondira olmaydi. Shu sababli Aholi joylari bosh rejalari bosqichida aholi joyida yoki maxsus rekreatsion qismlarda tashkil etiladigan ixtisoslashgan dam olish, turizm yoki kurort dam olish qismlari, zamonaviy yechimlari ishlab chiqiladi.

Farg'ona vodiysi tektonik botiqdan iborat bo'lib, asosan prolyuvial - allyuvial jismlar bilan to'lgan. Vodiyning atrofi yosh (antropogen) burmalardan iborat mintaqa o'rab olgan. Bu yosh strukturani "adir" yoki "adir yormasi" deb yuritadilar, Farg'ona botig'i esa yosh cho'kindi jinlardan iborat bo'lib, neogen davrining oxiri va quyi antropogen davrida dengizdan bo'shagan. Lekin vodiya quruqlik hamma yerda bir vaqtda paydo bo'lmagan. Farg'ona vodiysini o'rab turgan quruqlik tog'larda quruqliklarning paydo bo'lishi jarayoni palezoy erasidan boshlansa, adrlar qismida mezazoy erasidan boshlangan. Antropogen davrda esa vodiyning tekislik qismi quruqlikka aylangan. Shu sababli adrlar zaminida bo'r davri jinslari uchrasa, vodiyning markaziy qismida yoki Farg'ona vodiysida asosan prolyuvial - allyuvial, ko'l - botqoqlik yotqiziqlari qum, gil, qumoq toshlar asosiy o'rinni egallaydi. Farg'ona vodiysi quruqlikka aylanganicha, atrofida tog'lardan boshlanadigan daryolar tekislikka oqib chiqib, o'zi bilan olib kelgan jinslarni yotqizib, tosh - shag'allardan tashkil topgan bir qancha yoyilma konuslar hosil qilgan. Bunga Isfara, So'x, Isfayramsoy, Oqbo'ra, Shohimardon kabi daryolar va soylarning quyay joylaridagi yoyilma konuslar yaqol misol bo'ladi.

METODLAR

Dam olish bog'laridagi dam olish korxonalari turistlarga xizmat ko'rsatadi va rekreatsion resurslarga g'amxo'rlik qiladi, bog'larning ma'lum qismlariga yukni tartibga soladi. Rekreatsion parklarning tabiatini oqilona boshqarish rekreatsion ixtisoslashuvning etakchi roliga ega bo'lgan erdan ko'p qirrali foydalanishni istisno etmaydi. Shu bilan birga, istirohat bog'larida joylashtirish taqiqlangan sanoat va yerdan foydalanuvchilarning ro'yxatini ishlab chiqish talab etiladi. Ochig'i, bu yerda yakka tartibdagi yozgi uylar qurish, xavfliligi yuqori bo'lgan korxonalarni joylashtirish, ochiq usulda qazib olish mumkin emas.

Dam olish bog'larining kognitiv turi insonning ma'naviy rivojlanishi funksiyasini bajaradi. Bilimlar manbasiga ko'ra kognitiv bog'larning ikkita kichik turini ajratish mumkin: a) kognitiv va madaniy, ular me'moriy, tarixiy, etnografik va boshqa bog'larni o'z ichiga oladi; b) kognitiv va tabiiy, ular nafaqat noyob va ekzotik tabiat hodisalari va ob'ektlari bo'lgan joylarni, balki ma'lum tabiiy zonalar, kamarlar, landshaftlarning dolzarb xususiyatlariga ega bo'lgan makonlarni ham o'z ichiga oladi.

MUHOKAMA

So'nggi yillarda xalqaro tog'-chang'i kurortlari soni tez sur'atlar bilan o'sib bormoqda, ularning rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlar yiliga kamida uch oy davomida qor qoplaminin mavjudligi, balandligi kamida 50-60 bo'lishi kabi tabiiy omillardir. sm, qulay iqlim sharoiti, o'rtacha tikligi taxminan 17 ° bo'lgan yon bag'irlari bilan zaif yoki o'rta darajada ajratilgan relyef, ko'chki xavfsizligi. Aholi punktlarida rekreatsiya faoliyatini o'z ko'lami bo'yicha ham shahar atrofi, ham uzoq muddatli shahar tashqarisidagi dam olishni hisobga olgan holda rivojlantirish keyingi o'n yillikda birinchi o'ringa chiqdi. Bu rekreatsiya faoliyatining tarkibiy o'zgarishlari bilan bog'liq bo'lib, rekreatsiya faolligining ortishi, uning markazdan qochirilishi va ko'chmanchi xarakterida namoyon bo'ladi.

Dam olish va turizm uchun keng hududlarni tashkil etish shakllaridan biri bu tabiiy dam olish bog'larini yaratishdir. Tabiiy istirohat bog'i tabiatni muhofaza qilish manfaatlarini va dam olishni tashkil etish manfaatlarini birlashtirgan ta'limdir. Bular tabiati kam o'zgargan hududlar yoki noyob tabiiy va madaniy xususiyatlarga ega hududlardir. Jahon amaliyotida milliy bog'lar deb ataladigan joylardan foydalanish tajribasi bor. Xalqaro ta'riflarga ko'ra, tabiiy milliy bog'lar asosan qo'riqlanadigan tabiat ob'ektlari bo'lib, ularda dam olish va turizmni tashkil etish cheklangan.

NATIJARLAR

Milliy bog'lar- bular hududlari (suvlari) tabiatni muhofaza qilish, rekreatsion, o'quv, ilmiy va madaniy maqsadlarda foydalanish uchun mo'ljallangan, alohida ekologik, tarixiy va estetik ahamiyatga ega bo'lgan tabiiy majmualar va ob'ektlarni o'z ichiga olgan tabiatni muhofaza qilish muassasalaridir. Milliy bog'larning vazifasi tabiatni muhofaza qilish funksiyasi bilan bir qatorda tabiiy sharoitda tartibga solinadigan turizm va rekreatsiya uchun sharoit yaratishdan iborat. Shu bilan birga, rekreatsion foydalanish sharoitida tabiiy majmualarni saqlashning ilmiy usullarini ishlab chiqish va joriy etish ko'zda tutilgan. Milliy bog'lar hududlarida mahalliy tabiiy, tarixiy, madaniy va ijtimoiy xususiyatlarni

hisobga olgan holda tabaqalashtirilgan muhofaza qilish rejimi o'rnatiladi. Shunga ko'ra, bog'lar hududi quyidagi funktsional zonalarga bo'lingan:

- qo'riqlanadigan rejim zonasi - har qanday rekreatsion va xo'jalik faoliyati taqiqlanadi;
- tartibli rejim zonasi - qat'iy tartibga solinadigan rekreatsion foydalanish bilan tabiiy ob'ektlarni saqlash;
- o'quv turizmi zonasi - ekologik ta'lim va bog'ning diqqatga sazovor joylari bilan tanishishni tashkil etish;
- Rekreatsion foydalanish zonasi, shu jumladan dam olish, sport va havaskor ov va baliq ovlash uchun hududlar.

Milliy bog'lar hududlarini o'rnatilgan funktsional rayonlashtirishdan ko'rinib turibdiki, ularda dam olish va turizmga katta o'rin berilgan.

XULOSA

Butun dunyoda milliy bog'lar turizm industriyasida faol ishtirok etib, sog'lomlashtirish funktsiyalaridan tashqari, aholini ekologik tarbiyalash vazifalarini ham bajaradi. Rossiyada milliy bog'lar juda kechikish bilan rivojlandi, ammo so'nggi yillarda ularga qiziqish keskin oshdi. Ayni paytda mamlakatimiz hududida 32 ta milliy bog' faoliyat ko'rsatmoqda, yana 40 ta milliy bog' tashkil etilishi rejalashtirilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Мирзакаримова Г. М. Қ. Муродилов ХТЎ Понятие о бонитировки балла почв и её главное предназначение //Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS). – 2022. – Т. 2. – №. 1. – С. 223-229.
2. Ganiyev Y. Y., Qosimov L. M., Murodilov K. T. CREATING AGRICULTURAL MAPS USING GEO-INFORMATION SYSTEMS AS AN EXAMPLE OF BANDIKHAN DISTRICT //Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities. – 2023. – Т. 11. – №. 3. – С. 1132-1140.
3. Murodilov K. T., Alisherov S. M. WEB CARTOGRAPHY AT THE CURRENT STAGE OF DEVELOPMENT OF GEOINFORMATION RESOURCES //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – Т. 11. – №. 4. – С. 166-171.
4. Toshmatov U. Q., Murodilov K. T. CREATING MAPS OF AGRICULTURE AND CLUSTERS BY USING GEOINFORMATION SYSTEMS //Innovative Development in Educational Activities. – 2023. – Т. 2. – №. 6. – С. 464-470.
5. O'G'Li M. H. T. Market transformation for sustainable rural housing //Достижения науки и образования. – 2019. – №. 7 (48). – С. 30-31.